

"Rol van Westen is uitgespeeld"

5/7/2013

Professor Rik Coolsaet over de staatsgreep

Met de eedaflegging van opperrechter Adly Mahmoed Mansoer heeft Egypte sinds gisteren een overgangspresident. Zijn voorganger Mohammed Morsi, die woensdagavond door het leger werd afgezet, kreeg huisarrest. Mansoer stelde dat nieuwe verkiezingen "de enige weg voorwaarts" voor Egypte zijn, maar zei niet wanneer die zouden plaatsvinden.

"Eerlijk gezegd, ik had verwacht dat de Egyptische Moslimbroeders op het allerlaatste moment nog een joker uit de hoed zouden toveren, dat er een kanteling in hun houding zou komen", zegt professor internationale betrekkingen Rik Coolsaet van de Universiteit Gent. "Er zijn nogal wat tegenstellingen tussen de oude en de nieuwe generatie Moslimbroeders. Heel wat Moslimbroeders vinden dat Morsi onvoldoende inclusief was, dat hij niet alle bevolkingsgroepen aan de bak liet komen."

Was u verbaasd dat het leger zo kordaat ingreep?

Die staatsgreep herbevestigt de centrale rol van het Egyptische leger, zoals dit eerder gebeurde met de afzetting van president Hosni Moebarak. Die was niet langer het geschikte uithangbord. Voor het Egyptische leger telt de stabiliteit van het regime, om de eigen economische en financiële belangen veilig te stellen. In die zin is het Egyptische leger ideologisch veel soepeler dan het Turkse. Generaal al-Sisi, de defensie-minister die Morsi opzij schoof, mag dan als conservatief bestempeld worden, als het erop aankomt staan bij de top van de strijdkrachten alle neuzen in dezelfde richting. Morsi moest opstappen omdat hij die stabiliteit in gevaar bracht. De militairen willen ten allen prijze een ongecontroleerde implosie van de staat vermijden.

Bestaat nu het gevaar dat allerlei radicale bewegingen zich opnieuw zullen roeren en aanslagen plegen?

Dat is moeilijk in te schatten, maar het verzet tegen Morsi was heel breed gedragen, van de jongeren die op straat kwamen tot al-Nur, de salafistische tegenhangers van de Moslimbroeders. Hamvraag is: wat blijft er over van de mobilisatiekracht van de Moslimbroeders, na het Egyptische leger de best georganiseerde beweging in het land.

Met alle respect, maar iemand als Mohammed ElBaradei (voormalig voorzitter van het Internationaal Atoomagentschap, nvdr) heeft echt niet het draagvlak dat de Moslimbroeders hebben. Tot nu toe hebben die Moslimbroeders duidelijk gekozen voor vreedzaam verzet, maar er zijn ook stemmen die oproepen tot martelaarschap. Dat kan gevaarlijk worden.

U noemt de afzetting van Morsi een regelrechte staatsgreep. President Obama durfde dat niet met zoveel woorden te zeggen, omdat hij dan volgens de Amerikaanse wet gedwongen is het mes te zetten in de hulp van 1,5 miljard dollar per jaar, waarvan 1,3 miljard naar het Egyptische leger gaat.

Obama kan de wet die hem dwingt de hulp te schrappen opzij schuiven door een beroep te doen op de nationale veiligheid. Mocht hij de hulp opschorten, dan is Washington alle hefboomen in de regio kwijt. Obama speelt het spel niet alleen voorzichtig omdat hij de stabiliteit in de regio niet in gevaar wil brengen, hij wil ook niet verkeerd gokken. De Amerikanen en het Westen hebben er nu immers al niets meer te zeggen, zoveel hebben twee jaar Midden- Oosten me geleerd.

Mansoer heeft verkiezingen in het vooruitzicht gesteld. Zal dit in Egypte soelaas brengen?

Ik hou mijn hart vast voor versnelde verkiezingen in Egypte. Wat als de Moslimbroeders als belangrijkste factor uit die verkiezingen komen? Niemand weet wat er in die omstandigheden moet gebeuren. Stel dat ze bij die verkiezingen veertig procent halen. Hoe kan men dan een stabiele regering vormen?

Zal deze tweede revolutie in Egypte geen weerslag hebben op de rest van de Arabische wereld?

Op korte termijn betekent de instabiliteit in Egypte dat Saoedi-Arabië meer dan ooit de echte leiding van de Arabische wereld op zich neemt. In Saoedi-Arabië heerst relatief weinig onrust. Ik denk niet dat de gebeurtenissen in Egypte een grote invloed op de andere Arabische landen zullen hebben. Die hebben een eigen nationale machtsdynamiek. Ik zie echt geen domino-effect ontstaan.

ROGER HUISMAN

4/7/2013

'Catch 22' voor EU en VS in Egypte

Achtergrond - Westen weet niet wie te steunen: leger, oppositie of Moslimbroeders

Rik Coolsaet (UGent): 'Denk aan de Belgische Revolutie in 1830. Het duurde liefst negen jaar voor we intern stabiliseerden en internationaal werden aanvaard'

Atef Hamdy (Clingendael Instituut): 'Beter een stabiele vijand dan een gefragmenteerde vriend'

De EU en de VS staan voor een dilemma. Wie blijven ze steunen tijdens de revolte? De verkozen regering van Moslimbroeder-president Morsi, de 17 miljoen opposanten of het leger dat een staatsgreep pleegt?

Zowel VS-president Barack Obama als de Hoge Vertegenwoordiger van de EU voor Buitenlands en Veiligheidsbeleid, Catherine Ashton, keken gisteren langs de zijlijn naar de razendsnel evoluerende gebeurtenissen in Caïro. Behalve de betrokken partijen tot terughoudendheid en geweldloosheid aanmanen konden ze ook niet veel meer doen.

De Europese en Amerikaanse diplomatie zit in een 'Catch 22'-situatie. "Als men nu voluit kiest voor een van de betrokkenen is het risico te groot dat men verkeerd gokt en dat men nadien de prijs moet betalen", zegt professor internationale relaties Rik Coolsaet (UGent). "Zowel de EU als de VS kunnen niets anders doen dan uiterst omzichtig te werk te gaan, omdat ze geen greep hebben op wat er gebeurt. Ze hebben geen instrumenten om de gebeurtenissen te sturen. Alles is afhankelijk van de wijze waarop de lokale machtsverhoudingen in de komende uren en dagen zich zullen kristalliseren. Het allereerste belang voor de internationale gemeenschap is dat de stabiliteit bewaard blijft."

VS-president Obama zit in het lastigste parket. De de facto staatsgreep, die in het slechtste geval kan uitmonden in een militair optreden dat tot meer bloedvergieten op straat leidt, kan zich tegen Washington keren. De VS steunt het Egyptische leger immers jaarlijks met 1,3 miljard dollar. Maar dat deze militaire steun nog een middel zou zijn waarmee men vandaag de politieke koers in Egypte kan afdwingen weerlegt Coolsaet. "De VS heeft nog een bevoorrechte informatiepositie door zijn samenwerking met het Egyptische leger, maar als puntje bij paaltje komt werkt deze hefboom niet meer. De Egyptenaren kunnen op een dag ook beslissen ergens elders wapens te gaan kopen. Sinds eind 2010 is de Arabische Lente voor het Westen eigenlijk een les in bescheidenheid. Invloed op de gebeurtenissen kun je niet langer kopen."

Atef Hamdy, Nederlands-Egyptisch onderzoeker aan het Clingendael Instituut voor Internationale Betrekkingen, beaamt. "De geest is uit de fles. De oude tijd met een sterke man van het Westen, zoals Moebarak, komt niet meer terug." Hamdy wijst op de dubbele rol die het Egyptische leger nu speelt. "Onder Moebarak werden ze door de bevolking over één kam geschoren met de dictatuur. Nu profileren

ze zich als hoeder van hun vaderland. Ze praatten zowel met de opposanten als met leidende Moslimbroeders. Er is een nieuwe elite van jonge, hoogopgeleide, generaals die pragmatisch denkt." Bewijs is hoe ze hun de facto staatsgreep meteen verpakken in een routeplan voor democratische transitie, die moet eindigen in nieuwe verkiezingen.

Kruispunt van mogelijkheden

Coolsaet wijst op het blijvende aandeel dat de Moslimbroeders in de Egyptische politiek zullen hebben - ondanks de huidige revolte, en met of zonder Morsi als leider. "We staan op een kruispunt van mogelijkheden. Hoe je het draait of keert, de Moslimbroederschap blijft bij elke afslag een machtige machine. Als Morsi nu vastklampt aan de macht wacht Egypte mogelijk een lange periode van instabiliteit. Maar ook bij nieuwe verkiezingen blijven de Moslimbroeders een belangrijke factor, wellicht met andere leiders - er is een jongere fractie die kijkt naar de Turkse AKP-partij als model. De politieke oppositie daarentegen blijft relatief zwak. Ze was op dit ogenblik slechts verenigd over één punt: Morsi moet weg. Ideologisch is ze diep verdeeld over een breed front van progressieve intellectuelen tot salafisten. Het buitenland mag niet hopen dat figuren als Mohammed El Baradei of Amr Moussa nu het roer zullen overnemen, want zij hebben onvoldoende een draagvlak bij de bevolking."

Net zoals de voorbije jaren zal het Westen uiteindelijk door de Egyptische straat gedwongen worden tot Realpolitik. "De fragmentatie van de Tahrir-beweging stimuleerde de VS en de EU vorig jaar om zich alsnog neer te leggen bij islamisten aan de macht, vanuit de gedachte 'beter een stabiele vijand dan een gefragmenteerde vriend'", zegt Hamdy. "Ook nu heeft men in de eerste plaats opnieuw nood aan een georganiseerde politieke elite met wie zaken kunnen worden gedaan. Stabiliteit is nu prioritair. Dan kan worden gezocht naar de win-winsituatie met de nieuwe machtscentra die vorm krijgen."

Of de nieuwe machtscentra democratisch zullen zijn na de huidige coup, blijft voorlopig een open vraag. Toch zijn beide analisten optimistisch. Hamdy: "Ondanks deze terugslag zit Egypte in een democratische ontwikkelingsfase. De politieke elite kon zijn geschillen niet aan tafel oplossen en dus kwam iedereen op straat om zich te uiten. Er demonstreerden 17 miljoen mensen, méér dan de Belgische en Nederlandse bevolking samen, met voornamelijk relatief weinig geweld."

Coolsaet: "We willen als EU en VS misschien te veel op korte termijn. Je weet wanneer een revolutie begint, je weet nooit wanneer ze eindigt. Het blijft ontzettend moeilijk om van buitenuit iets te veranderen. Denk aan de Belgische Revolutie in 1830. Het duurde liefst negen jaar vooraleer we intern stabiliseerden en internationaal werden aanvaard. Onze eisen zijn eigenlijk onrealistisch hoog."

Dat neemt volgens Hamdy niet weg dat het westen zijn tijd nu niet nuttig kan besteden. "De EU en de VS kunnen de huidige ontwikkeling gebruiken om in de spiegel te kijken. Ze moeten stoppen met het problematiseren van Egypte. Men moet nadenken welke strategische samenwerking ze willen uitbouwen met een land dat cruciale politieke en culturele invloed heeft in de Arabische wereld, zorgt

voor stabiliteit met Israël, het Suezkanaal controleert en een enorm economisch potentieel heeft met 90 miljoen mensen - waarvan er 75 procent jonger dan dertig zijn. Het alternatief is dat Egypte kiest voor andere partners, zoals China of Iran bij wie Morsi bijvoorbeeld al op bezoek ging, of in het slechtste geval desintegreert en al zijn buurlanden ook in gevaar brengt. Maar, het belangrijkste besef moet zijn dat we de omwenteling moeten aanvaarden zoals ze op ons afkomt. Egypte zal zich uiteindelijk alleen maar ontwikkelen met een bevolking die zich herkent in een regering die haar vertegenwoordigt."

MAARTEN RABAEY